



PÄRNU MAAKOHUS

Justiitsministeerium
Tõnismägi 5a
15191, TALLINN
info@just.ee

Teie 04.05.2018 nr 10-3/18-595-1

Meie 30.05.2018 nr 10-3/18-595-2

Arvamuse edastamine kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule

Pärnu Maakohtu kohtunike arvamused:

1. § 24 lõige 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Kohtueelses menetluses täidab kohtu ülesandeid ainuisikuliselt selle maakohtu kohtunik, mille tööpiirkonnas on vähemalt üks kuritegudest toime pandud. Ühes kriminaalasjas täidab kohtueelses menetluses kohtuniku ülesandeid võimaluse korral üks kohtunik. Kui kuriteo toimepanemise kohta ei ole võimalik üheselt kindlaks määrata, täidab kohtu ülesandeid menetlustoimingu tegemise koha või menetlejate asukoha järgne maakohus. Jälitustoiminguks annab loa tööjaotusplaaniga määratud kohtunik, kes ei ole kohtu esimees.“;

- Ei ole põhjendatud ühe kohtuniku poolt kõigi asja eeluurimisel tekkinud taotluste lahendamise, sest sellisel juhul ei arvestata kohtunike poolt tööjaotuskavaga korraldatud valveid. Ilmselt peab eelnõu selline sõnastus vähendama sama eelnõu § 49 lg 1 p 2 kaasnevat mõju, millega piiratakse kohtunike võimalusi asja arutamiseks, kui kohtunik on varem mõne eeluurimisel esitatud taotluse esitanud. Selle asemel tuleb mõlemast eelnõu sättest loobuda ja usaldada töökorralduslikud küsimused kohtunike enda kätte, seda ei ole vaja seadustikus reguleerida, millal ja kelle poolt tuleb prokuröri poolt kohtule esitatud taotlusi läbi vaadata. Olemasolev regulatsioon on piisav. Väide, et kohtunik on varem taotluse lahendanud ja võiks siis vähem aega kulutada – ei ole veenev, sest kohtunikul tuleb iga taotluse läbivaatamiseks kogu toimik ikkagi läbi töötada ja ei saa eeldada, et kohtunik teaks mõne taotluse lahendamise tulemusena asja materjale võrdselt prokuröriaga.
- Selliselt seda sõnastada ei saa. Arusaamatu on küsimus, kas peetakse silmas kogu maakohtu tööpiirkonda või kitsamalt s.o kohtumajade teeninduspiirkondi (kui need jäävad seniseks). Kirjas on maakohtu tööpiirkond, selle kohaselt jääb arusaamatuks, kui nt prokurör ei soovi minna maakohtu teise kohtumajja, võib ta valida endale mujalt õigusemõistja. Või kui siiski eeldatakse, et teeninduspiirkond on kohtumajaga seotud, siis kui nt üks poevarguse episood on isikul Pärnus, kuid isikute grupis narkokuritegu Saaremaal, kas siis võib prokurör valida endale kohtuniku nt Pärnust ja nõuda toiminguid Pärnu kohtust Saaremaa kohta. Tööjaotuskavaga on võimalik määrata maakohtus valvekohtunik kogu maakohtu majade peale. Kui seda aga kohtuomavalitsus ehk üldkogu ei ole põhjendatuks lugenud, siis on see määratletud teisiti. Asjaolu, et prokurör saab määrata



edaspidi, milline kohtunik asja arutab, on vastuolus kohtuomavalitsusorgani iseseisvuse põhimõtetega kui ka õigusmõistmise põhimõtetega, st keegi ei saa valida endale õigusmõistjat.

2. § 49 lõike 1 punkt 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: „2) on samas kriminaalasjas kohtunikuna teinud käesoleva seadustiku §-s 89, 91, 102, 126⁶, 126⁷, 126⁸, 132, 134, 135, 137, 137¹, 141, 141¹, 141², 141³, 141⁴, 142, 217 lõikes 5 või §-s 395¹ nimetatud kohtumääruse, välja arvatud kriminaalasja arutamisel kokkuleppe- ja käskmenetluses;“

- Ettepanek on jätta § 49 muutmata, sest eelnõu seab liiga range piirangu asja läbivaatamiseks, kui kohtunik on varem mõne taotluse lahendanud. Vahistamine taandamise alusena on põhjendatav asjaoluga, et kohtunikult tuleb vahistamisel hinnata olemasolevatele tõenditele tuginedes, et esineb põhjendatud kuriteokahtlus. Teiste viidatud taotluste läbivaatamisel ei ole kohtul kahtlustatavaga niivõrd vahetut kokkupuudet, mis võiks põhistada taandamise aluse olemasolu.
- Kui see säte siiski muudetakse, peaks süüdistusaktis olema eraldi kirjas, kes on kohtunikest on teinud toiminguid, mis välistavad tema ülesastumise põhimenetlustes. Nt kui tõend on saadud nt läbiotsimise tulemusel – siis tõend on saadud nt A kodust, kuid lõppastmes saadetakse kohtusse C ja D, kelle tegu sellega tõendatakse. KIS-is ei pruugi olla isikukoodiga seotud andmeid ja IT lahendust 100% ei olegi võimalik ette näha. Jälituslube üldse KISist ei nähtu. Tulemuseks on see, et menetlus võib viibida enne kui asi leiab sobiva kohtuniku - ei ole võimalik mäletada kõike lube ja näha võimalike tõenduslikke seoseid. See teave on aga prokuröri olemas, kui asja kohtusse saatmise otsustas.
- Küsimus: RK praktika alusel kohtunik ei tohi kokkulepet kinnitada, kui tegu ei ole toime pandud ja kohtunikule antakse kõik valmis kriminaalasja materjalid toimikus üle, mida esitatakse tõendi haaval ka üldmenetluses kohtunikule, kui nt kohtunik ei ole nõus kokkuleppemenetlusega. Mille poolest erineb kokkuleppe toimik üldmenetluse toimikust, millega kohus ei tohi tutvuda ja mis tooks kaasa taandamise nt varaarestimise korral toimikuga tutvumisel (KrMS § 142) jne? Läbiotsimise puhul – uurimise alguse tõttu - kohus sageli ei saagi veel 100% asja valmis kriminaalasja tõendeid, kuid taandamisalus oleks juba olemas.

3. § 63 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: “(1) Tõendiks kriminaalasjas on ütlus, asitõend või dokumentaalne tõend.”;

- § 63 uus sõnastus toob kaasa olukorra, kus enam ei ole selge, milliseid kohustuslikke tõendi vorme kriminaalmenetluses aktsepteeritakse. Seni on lähtunud põhimõttest, et ainult §-s 63 nimetatud tõendeid võib tõendamiseks kasutada, nüüd aga võib tõendi vormi sisu selguda teise KrMS paragrahvi sõnastuse järgi, mis ei ole mõistlik lahendus (tuleks vähemalt kaaluda seadustiku siseste viidete tegemist vastavates paragrahvides asuvate mõistete kohta). Kriminaalmenetluses ei saa kõiki tõendivorme aktsepteerida, mistõttu on vajadus ühe keskse tõendi definitsiooni järele. Seejuures tuleb märkida, et mõiste „dokumentaalne tõend“ on eksitav, sest sisult võib dokumentaalne tõend olla mistahes teabesalvestis (vt ka eelnõu § 123). Dokument on tavamõistes, kas ametlik paber või digitaalne fail, millele on omistatud dokumendi kvaliteet. Seega võiks kaaluda antud mõiste asemel üldisemat mõistet, sest pakutud lahendus ei anna sisu õigesti edasi.

4. § 69². Kirjalik ütlus

- Kirjalike ütluste vajadus on küsitav, sest tegemist ei ole kaalu omava tõendiga. Neid ütluseid ei saa kasutada tõendina risküsitluse asemel (§ 291 eelnõus). Eelnõus on viidatud TsMS 253 eeskujule, mille alusel võib kohus määrusega tunnistajat kohustada kirjalikke ütluseid andma. Tuleb aga tõdeda, et eelnõu ei järgi TsMS § 253 lg 1 nimetatud eeskirja, mille järgi võivad kirjalikud ütluseid vaid erandjuhul asendada suulisi ütluseid, s.t juhul, kui kohale ilmumine on tunnistajale ebamõistlikult koormav ning küsimus sisu ja tunnistaja isikut

arvestades on kirjalik ütlus tõendamiseks piisav. Seega juhul, kui edaspidi saaks menetleja ilma kaalumata otsustada, kas ta küsitleb tunnistajaid kirjalikult või suuliselt, siis sellega kaotab eeluurimine oluliselt oma kvaliteedis. Ettepanek oleks järgmine: kirjalikke ütluseid võib koguda prokuratuuri põhistatud määruse alusel, arvestades ütluste sisu ja tunnistaja isikut. Kindlasti ei tohiks kirjalike ütluste andmine muutuda tavaliseks praktikaks.

5. § 109 tekst

- § 109 lg 2 p 5 avardab liigselt võimalusi selleks, et kohtuistungil arutatakse eksperdi vahendusel spekulatsioone, kui tegelikke asjaolusid. „Muude asjaolude“ alla, mida võib eksperdilt küsida, mahuvad kõikvõimalikud versioonid, mille kohta ei ole enne pooled eksperdilt küsinud. Eksperdi ülekuulamine peaks piirduma ainult oluliste asjaoludega, ehk millist meetodikat on kasutatud, millised on tulemused ja järelduste põhjendused. Üllatuslikke võimalusi kohtulikul arutamisel tuleks vältida.

6. § 124¹. Dokumentaalse tõendi ja asitõendi võtmine kriminaalasja juurde

- Paragrahvi toomine KrMS on tervitatav, et tagada tõendi usaldusväärsuse kontroll, kuid regulatsioon on poolik. Tuleb sätestada konkreetsem kord, kuidas menetleja võtab tõendi vastu ja tagab selle säilimise. Seletuskirjas on märgitud, et piisaks uurija õiendist, millega ei saa nõustuda. Peab olema ka selle poole rekvisiidid, kellelt on tõend saadud ja mis asjaoludel (vabatahtlik või menetlustoimingu käigus), s.t peaks olema võetusele sarnane toiming, nt esemete üleandmise akt.

7. § 126¹ lõige 1

- Ettepanek on jätta välja „Kohus võib prokuratuuri põhjendatud taotluse alusel otsustada määrusega loa andmise ka sellise jälitustoimingu tegemiseks ...“ Nimetatud sätte alusel peaks kohus andma ka kõik need load, mida peaks prokuratuur andma, mis ei ole mõistlik. Esiteks peavad üldjuhul enamus põhiõigusi vähem riivamatest toimingutest olema tehtud enne kohtult loa saamist. Seega tekib küsimus, kas kohtunik saab anda ka ainult varjatud jälgimise loa, kuid jätta pealtkuulamiseks loa andmata? Teiseks, regulatsiooniga ei kaasne kokkuhoidu, sest kohtunikul tuleb kõik load eraldi põhjendada, selle saaks prokurör ise teha ilma, et kohut sellega koormataks.

8. § 155 Kohtuistungi salvestamine ja protokollide koostamine

(1) Kohtuistung helisalvestatakse. Kohus võib kohtuistungi või selle osa ka videosalvestada. Kohtuistungi võib jätta erandjuhul salvestamata, kui enne istungit või istungi käigus ilmneb, et salvestamine on tehniliselt võimatu, ning kui kohus on veendunud, et istungi läbiviimine salvestamiseta on otstarbekas ja kohtumenetluse poolte huvidega kooskõlas.

(4) Kui lihtmenetluses ja kohtulahendi täitmise asjas toimuv kohtuistung on heli- või videosalvestatud, siis kohtuistungi protokollide ei koostata.

- Küsimus: jääb arusaamatuks, kas eeluurimiskohtuniku asjades istungeid peab salvestama ja lisaks tegema ka kirjaliku protokollid?

9. § 156¹. Kohtuistungi salvestise ja protokollide kättesaadavaks tegemine

(2) Salvestise võib kohtumenetluse poole taotlusel väljastada ka muul viisil elektrooniliselt või võimaldada seda kuulata kohtus. Kinnipidamisasutuses viibival kohtumenetluse poolel on õigus salvestist kuulata kinnipidamisasutuses.

- Küsimus: kuidas viimane lause ja praktilised tegevused välja näevad seaduse jõustumisest (protokollide kuulamine võib võtta päevi ja nädalaid). On kõik vajalikud korraldused süsteemides tehtud, et see kohtumenetlust ei pidurdaks?

10. § 289 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Ristküsitluse käigus võib kohtumenetluse pool tunnistaja ütluste usaldusväärsuse kontrollimiseks vajalikus ulatuses avaldada tunnistaja kohtueelses menetluses antud ütlusi, kui need on vastuolus ristküsitlusel antud ütlustega.“;

- Ei ole mõistlik loobuda kohustusest, et pool taotleb risküsitlemise ajal varem antud ütluste avaldamist, sest sellisel kujul hakatakse küsitlemise käigus tsiteerima varem antud ütluseid ulatuses, mis ei ole usaldusvääruse kontrolliks põhjendatud. Piisab, kui pool teatab avaldamise vajadusest ja saades kohtu nõusoleku, võib pool avaldada varasemad ütlused ainult konkreetse küsimuse osas. Kohtul peab jääma võimalus kontrollida istungi käiku, et veenduda, kas väidetav vastuolu on olemas.
 - Küsimus, miks kohtulik kontroll on siin ära jäetud, kas kohtu nõusolekut enam ei küsita? Enne esitati kohtule taotlus ja kuulati ära teise poole arvamus kui sooviti avaldada, nt kui on kontekstist välja rebitud ütlus või valesti tsiteeritud – kuidas kohus tagab ausa menetluse, kui vastaspool on tähelepanematu või laisk?
11. § 292. Ekspertiisi ja asjatundja ülekuulamine ning ekspertiisiakti ja kirjaliku arvamuse avaldamine
- Küsimus: kas asjatundja kirjalik arvamus peab sisaldama ka hoiatust, et annab õiget arvamust ja on teadlik vastutusest (nagu ekspertiisiakt) või see hoiatamine on üksnes asjatundja ülekuulamisel kohtus, mis ei olegi enam kohustuslik?
12. § 296. Asitõendi või dokumentaalse tõendi esitamine
- Eelnõus pakutud uus § 296 sõnastus ei ole õnnestunud, sest see ei kaota probleeme, mis on seotud dokumentaalsete tõendite avaldamisega. 2. lõike peaks sõnastama selliselt, et tõendit esitav pool esitab taotluse, millega põhjendab tõendi tähtsust asjas olulise asjaolu tõendamiseks ja palub tõendi vastuvõtmist. Seejärel saaks kohus otsustada, kas tõend vastu võtta. Loobuda tuleks 3. lõikes nimetatud korrast, mille järgi loeb pool dokumendi ette, selle asemel võiks sätestada üksnes: tõendi esitanud pool avaldab tõendi ulatuses, mis on vajalik konkreetse tõendi olemust ja kasutamises eesmärki arvestades.
 - Kolmanda lõike sõnastuses võiks olla „ja“ asemel sõna „või“ – juhtumiteks, kus lihtsalt venitatakse istungit ja nõutakse avaldamist, mis on sisuliselt juba taotluse esitamisega tehtud. Taotluse esitamisel sageli esitatakse põhjendus (ka kaitsjad nõuavad) ja seetõttu vältimatult antakse sisuline ülevaade tõendist.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Rubo Kikerpill

Kohtu esimees